

T.C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIđI
Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel M¼d¼rl¼đ¼
Bitki Sağlığı Araştırmaları Daire Başkanlığı

T¼RKİYE İSTİLACI BİTKİLER KATALOđU

ANKARA

2015

Editör:
Prof. Dr. Hüseyin ÖNEN

ISBN: 978-605-9175-05-0

© Bu kitabın her türlü yayın hakları, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince,
Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü'ne aittir.
Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma İstasyonu Müdürlüğü tarafından
bastırılmıştır.

İsteme Adresi:

Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma İstasyonu Müdürlüğü
Turhal Yolu Üzeri 11. Km. TOKAT

Tel : 0356 252 12 50 - 51

Faks : 0356 252 12 53

<http://arastirma.tarim.gov.tr/tokatarastirma>

ACER NEGUNDO

Necmi AKSOY

Düzce Üniversitesi, Orman Fak. Orman Botaniği AB & DUOF Herbariyumu-Düzce
necmiaksoy@duzce.edu.tr

ADLANDIRMA

Latince: *Acer negundo* L.
(Aceraceae)

Sinonim: Bu bitki taksonunun 25 yakın sinonimi bulunmaktadır. En çok kullanılan sinonimleri; *Negundo aceroides* Moench, *Acer negundo* f. *wesmaelianum* Geerinck, *Acer nuttallii* (Nieuwl.) Lyon ve *Acer trifoliatum* Raf.'dir.

Türkçe: Dişbudak Yapraklı Akçaağaç, İsfendan

İngilizce: Ash Leaf Maple

ORİJİNİ

Kuzey Amerika, Güney ve Orta Avrupa

TANIMI VE BİYOLOJİSİ

Kışın yaprak döken bir ağaç olup 12-15 (20) m boyunda ve düzensiz bir tepe tacına sahiptir. Koyulaşan açık gri pürüzsüz kabuğu vardır. Genç dalları koyu yeşil ve pürüzsüz; bir önceki yıl ve yaşlı sürgünler ise açık gri ve pürüzsüzdür (Resim 1). Yaprakları 15 - 38 cm uzunluğunda, tek tüysü bileşik yapraklı ve 3-5(7) yaprakçığa sahip, yaprakçık kenarlar kaba dişli ve sığ şekilde dilimli, üst yüzleri açık yeşil, alt tarafı gri-yeşil renkte olup, genellikle tüysüz olup sonbaharda sararır (Şekil 2).

Dioik (bir cinsli iki evcikli) bir bitki olup; çiçekler salkımlar halinde kurullar oluşturur. Erkek çiçekler, sarımtırak yeşil renktedir. Dişi çiçek çanak 4 - 5 parçalı, erkek organı 8 adet. Meyveler 2,0 - 4,5 cm uzunluğunda, iki kuru, kanatlı ve tek tohumludur. Meyve kanatları kavisli ve iki samara kanadı arasında, 30 - 70 derece açı bulunmaktadır (Şekil 3-4).

Şekil 1. *Acer negundo*, habitus, kış durumu, meyveler- NGBB Botanik Bahçesi, İstanbul (Resim: N. AKSOY)

Şekil 2. *Acer negundo*, yaprak- Düzce Üniversitesi Kampüsü, (Resim: N. AKSOY)

Dışbudak yapraklı akçaağaç hem böcekler (Entemogam) hem de rüzgarla (Anemogam) tozlaşır. Yapraklanmadan önce, Mart'tan Mayıs'a kadar çiçek açar ve Ağustos ayından Ekim ayına kadar meyve kanatlı nuks (samara) oluşturmaktadır. Meyveler, oluştukları ağaçta kış boyu kalırlar. Tohumların çimlenme engeli yoktur. Çok sayıda kök ve sürgün verme özelliği bulunmaktadır. Olgun ağaçlar yaşamlarını uzun süre devam ettirir ve çok sayıda tohum verme özelliğine sahiptirler.

Tohumlar kanatların rüzgar ile taşınması ya da hayvanlar (kuşlar ve sincaplar) sayesinde ana bitkiden 100 m'den fazla bir mesafeye dağılırlar. Ana gövde kesildikten sonra, hızlı şekilde çok sayıda küçük gövde ve sürgün verme yeteneğine sahip olup, buradan yan dallar oluşmaya başlar. Ağaç kesildikten sonra, ağaç çok sayıda kök sürgünü verme özelliğine sahiptir.

EKOLOJİK İSTEKLERİ VE DAĞILIM ALANLARI

Bu tür, hem güneşli hem de gölgelik yerlerde yetişebilir. Üzerinde yetiştiği toprak yönüyle bir seçiciliği yoktur, ancak daha çok iyi drene olabilen, nemli toprak tercih eder. Dişbudak yapraklı akçaağaç, güçlü sel baskınlarına ve bir nebze kuraklığa dayanabilir. Yayılış yaptığı ve işgal ettiği alanlarda hızlı büyüyen bir ağaçtır. Döküntü alanlarında, park ve yol kenarlarında, nehir kıyılarında ve taşkın yataklarında sık rastlanır. Çok farklı ekolojik koşullar altında yetişebilir. Bitki besin elementlerinden fakir topraklarda ve kurak koşullara karşı büyük bir dayanıklılığa sahiptir. Güneşli ve gölgelik alanlarda, bozulmuş habitatlarda, ormanlarda, yol kenarlarında ve demiryolu alanlarında yetişebilir (Petrova ve ark., 2013).

Şekil 3. *Acer negundo*, genç yaprak ve meyve, Düzce Üniversitesi Kampüsü (Resim: N. AKSOY)

YAYILMA ŞEKLİ

Kuzey Amerika ve tropik Güney Amerika'ya özgüdür. Bu tür, 19. Yüzyılın son 20 yılında dekoratif bir ağaç olarak yetiştirilmek üzere Avrupa'ya getirilmiştir. Hızlı büyüyen bir ağaç olduğu için demiryolu ve park ağaçlandırmaları ile erozyon önleme amaçlı kullanılmıştır. Günümüzde, bir çok kent merkezindeki parklarda, yollar kenarlarında, demiryolu kenarlarında rüzgar perdesi oluşturmak ve kent ormanı ağaçlandırılmasında süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Buradan rüzgarla çevreye yayılan tohumlar hedef dışı alanları istila etmektedir.

Şekil 4. *Acer negundo*, yaprak ve meyve Düzce Orman İşletme Bahçesi (Resim: N. AKSOY).

Şekil 5. *Acerne gundo* f. *variegatum* yaprak ve meyve İstanbul Orman Fakültesi (Resim: N. Karlıoğlu)

ZARARI VE KONTROLÜ

Oluşturduğu Zararlar: Günümüzde, en yaygın olarak kullanılan yol kenarı ve park ağaçlarından biridir. Bozulmuş, insan kökenli habitatlarda, nehir, yol ve yay yollarında adapte olmuştur. Ortama adapte olduğunda, başarılı bir şekilde yayılabilir ve doğal alandaki çalılırların ve ağaçların sayısını geçebilir, bu şekilde onların yerini alarak ve bölgedeki yayılmalarını engeller.

Kontrolü: Kimyasal kontrol, ağaçları diplerinden kesmek suretiyle ve hızlı ortaya çıkan küçük dallara herbisit uygulanması suretiyle müdahale edilir. Kimyasal mücadelede 2,4-D en sık kullanılan ve başarı elde edilen herbisitlerin başında gelmektedir. Ayrıca genç bitki fideleri ve küçük dallar, sayıca fazla ve yoğun değilse elle sökülme suretiyle mekanik yolla mücadele yapılabilir (Petrova ve ark., 2013).

ÜLKEMİZ İÇİN TAŞIDIĞI MUHTEMEL RİSKLER

Ülkemizde bitki kontrolsüz bir şekilde yol ağaçlandırmalarında, erozyon kontrol ağaçlandırmalarında ve süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Yukarıda detaylı olarak açıklanan biyolojik özellikleri ve yüksek adaptasyon yeteneği ile bitki ülkemiz biyolojik çeşitliliği için risk oluşturma potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla ülkemizde kullanımının kısıtlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKSOY N.,(2013).The list of exotic ornamental plants potentially invasive in Turkey, 4th ESENIAS Workshop: International Workshop on IAS in Agricultural and Non-Agricultural Areas in ESENIAS Region 16-17 December 2013
- AKSOY N., KAPLAN A., GÜNEŞ ÖZKAN N., ASLAN, (2010) . Some invasive plants in the Western Black Sea region of Turkey and their monitoring possibilities", Complete Programme of the 2nd International Workshop on Invasive Plants in the Mediterranean Type Regions of the World, European Environment Agency, August 02 - 06 2010, Trabzon, Türkiye
- KAYACIK, H., (1982). Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sitematigi Cilt 3, Angiospermae(Kapalı Tohumlular),Bozak Matbaası, İstanbul.
- PETROVA A., VLADIMIROV V. GEORGIEV V. (2013). Invasive Alien Species of Vascular Plants in Bulgaria.
- YALTIRIK F (1968) *Acer L.* in, Davis PH (Ed) (1965–1985) Flora of Turkey and the East Aegean Island, Vol. 2. p. 519, Aldine Publishing Co., Edinburgh (UK).
- YALTIRIK, F.,(1971). Yerli Akçaağaç (*AcerL.*) Türleri Üzerinde Morfolojik ve Anatomik Araştırmalar, İ.Ü.Orman Fak. Yayınları, No. 179, İstanbul.